

Lietuvos Respublikos Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo taikymas

Lietuvos Respublikos Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme (toliau – KĮ) nustatytose savivaldybėms taikomose fiskalinės drausmės taisyklėse ir šiame dažniausiai užduodamų klausimų ir atsakymų skyrelyje (toliau – DUK) vartojamos sąvokos „biudžeto asignavimai“ ir „biudžeto pajamos“ suprantamos taip, kaip atitinkamai išlaidos ir pajamos suprantamos ir klasifikuojamos Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. liepos 3 d. įsakyme Nr. 1K-184 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacijos patvirtinimo“. Nuoroda į aktualią įsakymo redakciją pateikta DUK pabaigoje.

SVARBU:

Gautos pasiskolintos lėšos nelaikomos biudžeto pajamomis, nes skolinimasis yra įsipareigojimų didėjimas ir pinigų daugėjimas.

Paskoloms grąžinti išleistos lėšos nėra biudžeto išlaidos, nes paskolų grąžinimas yra įsipareigojimų ir pinigų mažėjimas.

Savivaldybės biudžeto sudarymo taisyklė

Klausimas: Kokioms savivaldybėms taikoma KĮ 4 straipsnio 2 dalis?

KĮ 4 straipsnio 2 dalis taikoma kiekvienai savivaldybei, kurios biudžeto planuojamų asignavimų (išlaidų) suma **viršija** 0,3 procento praėjusių metų bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP). Savivaldybės asignavimai (išlaidos) ir pajamos vertinami kaupiamuoju principu. Savivaldybių:

- biudžetas turi būti subalansuotas, vertinant pagal struktūrinį savivaldybės biudžeto balanso rodiklį, kai produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra teigiamas;
- galimas savivaldybės biudžeto nominalusis deficitas savivaldybės biudžeto ciklinės komponentės dydžiu, kai produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra neigiamas.

Klausimas: Kokioms savivaldybėms taikoma KĮ 4 straipsnio 4 dalis?

KĮ 4 straipsnio 4 dalis taikoma kiekvienai savivaldybei, kurios biudžeto planuojamų asignavimų suma **neviršija** 0,3 procento praėjusių metų BVP. Savivaldybės asignavimai (išlaidos) ir pajamos vertinami kaupiamuoju principu. Savivaldybių:

- biudžeto išlaidos negali viršyti pajamų, kai produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra teigiamas;
- biudžeto išlaidos gali viršyti pajamas 1,5 procento, kai produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra neigiamas.

Klausimas: Kas yra kaupiamasis principas? Ką reiškia savivaldybių biudžetų vertinimas kaupiamuoju principu?

Kaupiamasis principas – apskaitos principas, pagal kurį pajamos pripažįstamos, kai uždirbamos, o išlaidos – kai patiriamos, nepriklausomai nuo to, kada išleidžiami pinigai.

Pagrindinis veiksnys, pinigų srautų principu apskaičiuotą savivaldybių balansą skiriantis nuo kaupiamuoju principu apskaičiuoto biudžeto balanso, yra trumpalaikio įsiskolinimo metinis pokytis. Savivaldybės biudžeto balansą vertinant kaupiamuoju principu, išlaidos pinigų srautais koreguojamos¹ trumpalaikio įsiskolinimo metinio padidėjimo arba sumažėjimo suma.

Klausimas: Kaip apskaičiuoti savivaldybės biudžeto nominalųjį ir struktūrinį balansą?

1 lentelė. Savivaldybės biudžeto nominaliojo balanso rodiklio (kaupiamuoju principu) apskaičiavimas

1.	Pajamos
2.	Išlaidos
3.	Trumpalaikio įsiskolinimo sumažėjimas (teigiamas dydis) / padidėjimas (neigiamas dydis) per kalendorinius metus
4.	Nominalusis balansas kaupiamuoju principu yra lygus $1 - 2 + 3$

Savivaldybių, kurių biudžetų planuojamų asignavimų suma neviršija 0,3 procento praėjusių metų BVP, kai produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra teigiamas, nominalusis balansas, nurodytas 1 lentelės 4 punkte, turi būti teigiamas dydis arba 0. Kai produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra neigiamas, nominalusis balansas gali būti neigiamas (deficitas), t. y. išlaidos gali viršyti pajamas 1,5 procento.

Jeigu skaičiuojamas faktinis (pasibaigusiu metų) savivaldybės biudžeto balanso rodiklis, naudojami ataskaitiniai (faktiniai) duomenys. Jeigu vertinama, koks yra planuojamas savivaldybės biudžeto balanso rodiklis, naudojami planiniai (projekcijų) duomenys.

2. lentelė. Savivaldybės biudžeto struktūrinio balanso rodiklio (kaupiamuoju principu) apskaičiavimas

1.	Pajamos
2.	Išlaidos
3.	Trumpalaikio įsiskolinimo sumažėjimas (teigiamas dydis) / padidėjimas (neigiamas dydis) per kalendorinius metus
4.	Nominalusis balansas kaupiamuoju principu yra lygus $1 - 2 + 3$
5.	Biudžeto ciklinė komponentė
6.	Struktūrinis balanso rodiklis yra lygus $4 - 5$

¹ 1 ir 2 lentelių 3 punktas

Savivaldybių, kurių biudžetų planuojamų asignavimų suma viršija 0,3 procento praėjusių metų BVP, struktūrinis balansas, nurodytas 2 lentelės 6 punkte, turi būti 0 arba teigiamas dydis, toks savivaldybės biudžetas atitiks KĮ 4 straipsnio 2 dalyje nurodytą taisyklę.

Klausimas: Kas apskaičiuoja savivaldybės biudžeto ciklinę komponentę ir kur galima rasti ciklinės komponentės dydį?

Savivaldybės biudžeto ciklinę komponentę apskaičiuoja Finansų ministerija (toliau – FM) ir ją skelbia FM interneto svetainėje (žr. DUK skyrelyje „Naudingos nuorodos“). Ciklinės komponentės įvertis atnaujinamas kiekvieną kartą, kai FM atnaujinama ir paskelbia ekonominės raidos scenarijų. Ekonominės raidos scenarijaus skelbimo datos yra iki kovo 20 d. ir iki rugsėjo 11 d. Išskirtinių aplinkybių laikotarpiu FM skelbia ekonominės raidos scenarijų bent kartą per ketvirtį; po ekonominės raidos scenarijaus paskelbimo dienos atitinkamai atnaujinami ir ciklinių komponentių dydžiai.

Biudžeto sudarymo taisyklės lankstumas

Klausimas: Ar savivaldybės biudžeto sudarymo taisyklė, įskaitant taisyklės lankstumo sąlygas, taikoma vertinant planuojamą ar įvykdytą biudžetą?

Biudžeto sudarymo taisyklę, įvertinant ir lankstumo sąlygas, jeigu savivaldybė jomis naudojasi, turi atitikti:

- 1) tam tikrų metų **planuojamas (tvirtinamas)** savivaldybės biudžetas (*ex ante* vertinimas)
- ir
- 2) tų metų **įvykdytas savivaldybės** biudžetas (*ex post* vertinimas).

Klausimas: Ką reiškia biudžeto sudarymo lankstumo taisyklė, nustatyta KĮ 5 straipsnyje?

Savivaldybė planuodama ir vykdydama savo biudžetą gali pasinaudoti **biudžeto sudarymo taisyklės**, nustatytos KĮ 4 straipsnio 2 arba 4 dalyje, **lankstumo sąlygomis** – planuoti tokį biudžetą ir jį vykdyti taip, kad biudžeto deficitas būtų didesnis arba perteklius mažesnis (negu reikalaujama pagal KĮ 4 straipsnyje nustatytą biudžeto balanso taisyklę) a) ir b) punktuose nurodytomis sumomis:

- a) **išlaidų suma**, skirta Europos Sąjungos (toliau – ES) ir kitai tarptautinei finansinei paramai bendrai finansuoti, įskaitant tinkamų finansuoti išlaidų daliai tenkančią pridėtinės vertės mokesčių, tačiau išskyrus iš valstybės biudžeto gautus asignavimus, skirtus ES ir kitai tarptautinei finansinei paramai bendrai finansuoti;
- b) **išlaidų suma**, kuri lygi prie tų metų (kuriais taikoma taisyklės sąlyga tikrinama) pajamų pridėtai praėjusių metų gruodžio 31 d. buvusiai sukauptai savivaldybės biudžeto nepanaudotų pajamų daliai (t. y. gautų, tačiau nepanaudotų pajamų, išskyrus nepanaudotas ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšas, skolintas lėšas ir valstybės biudžeto dotacijas), kuri tais metais **panaudojama** išlaidoms finansuoti.

Pastaba. Sukaupta praėjusiais metais nepanaudota pajamų dalis pridedama prie einamųjų metų pajamų tik tikrinant savivaldybės biudžeto balanso atitiktį KĮ nustatytoms taisyklėms. Vykiant apskaitą ir biudžetą praėjusiais laikotarpiais gautos pajamos negali būti dar kartą registruotos pajamomis einamaisiais metais.

Klausimas: Kas yra ES finansinė parama? Kas yra kita tarptautinė finansinė parama?

ES finansinė parama (toliau – ES parama) – ES struktūrinių fondų, Europos Bendrijų iniciatyvų, ES paramos žemės ūkiui ir kitos ES paramos lėšos, skiriamos Lietuvos Respublikai.

Kita tarptautinė finansinė parama – Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų lėšos, skiriamos Lietuvos Respublikai.

Klausimas: Ar KĮ 4 straipsnio 5 dalies 1 punkte nustatyta lankstumo sąlyga taikoma ir savivaldybės lėšoms, skirtoms kartu su ES lėšomis įgyvendinamam projektui, kurios yra pripažintos netinkamomis finansuoti lėšomis?

Tikrinant, ar savivaldybės biudžeto balansas atitinka KĮ nustatytą biudžeto sudarymo taisyklę ir jos lankstumo sąlygas, netinkamos finansuoti lėšos negali būti laikomos bendrojo finansavimo lėšomis.

Klausimas: Kaip suprantama sąvoka „bendrasis finansavimas“ taikant savivaldybių biudžeto sudarymo lankstumo taisyklę?

Sąvoka „bendrasis finansavimas“ taikant savivaldybių biudžeto sudarymo lankstumo taisyklę suprantama kaip savivaldybės prisidėjimas prie savivaldybės įgyvendinamų projektų, kurie iš dalies finansuojami ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšomis (toliau – ES projektai). Bendrojo finansavimo suma nurodoma ES projektų finansavimo sąlygose.

Jeigu ES projekto įgyvendinimas pabrangsta ir dėl to nėra peržiūrima ir atitinkamai patikslinama ES projekto sutartis, bendrojo finansavimo apimtis lieka tokia, kokio nurodyta pirminėse ES projekto finansavimo sąlygose – taikant biudžeto sudarymo lankstumo taisyklę, ES projekto įgyvendinimo pabrangimo finansavimas nelaikomas bendrojo finansavimo dalimi.

Klausimas: Kaip apskaičiuoti savivaldybės metinio grynojo skolinimosi sumą, kuri atitiktų savivaldybės taikomą biudžeto sudarymo taisyklę?

Savivaldybės metinis (T metų) grynojo skolinių įsipareigojimų pokytis (grynojo skolinimosi suma T metais) – per T metus savivaldybės priimtų ir įvykdytų įsipareigojimų sumų skirtumas. Ši sąvoka atitinka Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje nustatytą grynojo skolinių įsipareigojimų pokyčio sąvoką.

3 lentelė. Grynojo skolinimosi sumos T metams apskaičiavimo teorinis pavyzdys.

1.	T metais biudžeto nominalusis balansas kaupiamuoju principu*	-100**
2.	T metais ES projektams bendrai finansuoti numatyta suma (laikoma, kad savivaldybė naudojasi lankstumo sąlyga, nustatyta KĮ 4 straipsnio 5 dalies 1 punkte)	-10***
3.	Sukauptos nepanaudotos pajamų dalies T metais naudojama suma	-15***
4.	T metais biudžeto nominalusis balansas kaupiamuoju principu, įskaitant lankstumo sąlygą, lygus 1 + 2 + 3	$-100 + (-10) + (-15) = -125$
5.	Iš šios lentelės 3 punkte nurodytos sumos T metais skiriama bendrajam finansavimui	5

6.	T metais gražinama ankstesniais negu T metais gautų paskolų suma (mažinami skoliniai įsipareigojimai)	20
7.	T metais galima pasiskolinti suma (iš viso): 4 + 5 – 6	$-125 + 5 - 20 = -140$
8.	T metų grynojo skolinimosi suma: 7 + 6	$-140 + 20 = -120$

* 1. Savivaldybių, kurioms taikoma KĮ 4 straipsnio 4 dalis, šios lentelės 1 punkte nurodomas toks nominalusis balansas, kurio reikšmė gauta 1 lentelės 4 punkte.

2. Savivaldybių, kurioms taikoma KĮ 4 straipsnio 2 dalis, šios lentelės 1 punkte nurodomas toks nominalusis balansas, kurio reikšmė gauta 2 lentelės 4 punkte.

** Pavyzdys atitinka atvejį, kai produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra neigiamas, t. y. savivaldybių nominalieji balansai gali būti deficitiniai (neigiamas ženklas reiškia deficitą).

*** Suma rodoma su neigiamu ženklu, nes žymi papildomas išlaidas, bloginančias balansą.

Jeigu Valstybės kontrolė, atlikdama nepriklausomos fiskalinės institucijos funkcijas, yra nustatęs, kad savivaldybė yra faktiškai pažeidusi fiskalinės drausmės taisykles, nustatytas KĮ, metinio grynojo skolinimosi suma skaičiuojama atsižvelgiant į KĮ 10 straipsnyje nustatytą reikalavimą kompensuoti nukrypimą nuo biudžeto sudarymo taisyklės laikymosi. Fiskalinės institucijos *ex ante* ir *ex post* išvados dėl savivaldybių biudžetų atitikties KĮ taisyklėms skelbiamos Valstybės kontrolės interneto svetainėje. Nuoroda į fiskalinės institucijos išvadas dėl savivaldybių biudžetų atitikties KĮ taisyklėms pateikta DUK skyrelyje „Naudingos nuorodos“.

Klausimas: Kas yra sukaupta visų praėjusių metų nepanaudota pajamų dalis? Kokioje ataskaitoje ji rodoma?

Sukaupta visų praėjusių metų nepanaudotų pajamų dalis nurodoma savivaldybės biudžeto pajamų vykdymo ataskaitos (Forma Nr. 1) 105 eilutėje („iš jo: praėjusių metų nepanaudota pajamų dalis, kuri viršija praėjusių metų panaudotus asignavimus“). Savivaldybės, pildydamos šios formos 105 eilutę, į nurodomą sumą neturi įtraukti skolintų lėšų ir ES ir kitos finansinės tarptautinės paramos lėšų. Savivaldybė, vertindama savo balanso atitiktį KĮ biudžeto balanso taisyklei, prie einamųjų metų pajamų prideda tik tokią sukauptos nepanaudotos pajamų dalies sumą, kurią einamaisiais metais panaudos (panaudoja) asignavimams.

Skolinimasis ir garantijos

Klausimas: Kokie yra skolos ir garantijų limitai savivaldybėms? Kokiame teisės akte jie nurodyti? Kaip jie apskaičiuojami?

Pagal KĮ 4 straipsnio 6 dalį, savivaldybių skolos limitai yra: Vilniaus miesto savivaldybei - 75 procentų nuo pajamų, kitoms savivaldybėms - 60 procentų nuo pajamų.

Pagal KĮ 4 straipsnio 7 dalį, savivaldybių garantijų limitas yra 10 procentų pajamų.

Skolos ir garantijų limitai skaičiuojami nuo pajamų visumos (a + b), kur:

- a) Lietuvos Respublikos tam tikrų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme nurodytos tiems metams prognozuojamos savivaldybės biudžeto pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio (jeigu tikrinama, ar planuojamas arba einamaisiais metais vykdomas biudžetas atitinka skolos limitą, *ex ante* vertinimas) arba

faktinių pasibaigusių metų pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio (jeigu tikrinama, ar pasibaigusių metų įvykdytas biudžetas atitinka skolos limitą, *ex post* vertinimas)

ir

- b) paskutinių pasibaigusių metų savivaldybės biudžeto gautos pajamos, išskyrus pajamas iš gyventojų pajamų mokesčio, valstybės biudžeto dotacijas ir dotacijas savivaldybėms iš ES, kitos tarptautinės finansinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšų (*ex ante* ir *ex post* vertinimas).

Naudingos nuorodos:

- Savivaldybių, kurioms taikoma KĮ 4 straipsnio 2 dalis, biudžetų ciklinių komponentų dydžiai: <https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/fiskaline-politika/informacija-savivaldybems-sodrai-ir-psdf/savivaldybiu-sodros-psdf-biudzetu-cikliniu-komponenciu-dydziai>
- Praėjusių metų statistinis BVP (reikėtų naudoti BVP veikusiomis kainomis duomenis) skelbiamas Oficialiosios statistikos portale: <https://osp.stat.gov.lt/nacionalines-saskaitos>. Per metus statistinis BVP įvertis gali keistis
- Jeigu savivaldybei rengiant biudžetą dar nepaskelbtas statistinis praėjusių metų BVP, turėtų būti naudojami atitinkamų metų BVP veikusiomis kainomis projekcijos duomenys. Projekciją rengia ir skelbia FM: <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonomines-raidos-scenarijus>
- Produkcijos atotrūkio nuo potencialo duomenys: <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonomines-raidos-scenarijus/pranesimai-apie-potencialaus-bvp-rodiklius>
- Savivaldybių nominaliojo ir struktūrinio balanso bei jų atitikties fiskalinės drausmės taisyklėms skaičiuoklė: https://www.valstybeskontrole.lt/TVS/Content/Biudzeto_stebesena/FDT_skaiciuokle_savivaldybems.xlsx
- Valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikatorius – Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. liepos 3 d. įsakymas Nr. 1K-184 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacijos patvirtinimo“: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215179/LpziNygysu>
- Fiskalinės institucijos išvados dėl savivaldybių biudžetų atitikties KĮ taisyklėms: <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/BiudzetoStebesena>
- Informacija apie išskirtines aplinkybes: <https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/fiskaline-politika/iskirtines-aplinkybes>